“СТРАТЕГИЙН АЧ ХОЛБОГДОЛ БҮХИЙ АШИГТ МАЛТМАЛЫН ОРД”-ЫН ХУУЛЬ ЗҮЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ, АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТӨРӨЛ, ЗҮЙЛИЙН ТАЛААРХ БУСАД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА (ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА)

Ц. Норовдондог (Ph.D), Г. Билгээ, Ц. Болормаа,
Г. Гэрэл, Ч. Онончимэг

ОРШИЛ

УИХ-ын гишүүн Д. Ганхуягийн 2012 оны 11 -р сарын 01 -ний өдрийн 12/2904 тоот албан бичгээр ирүүлсэн захиалгын дагуу гадаадын зарим орны Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын хууль зүйн тодорхойлолт, ашигт малтмалын төрөл зүйлийн талаар харьцуулсан судалсан бөгөөд судалгааг УИХ-ын Тамгын газрын Судалгааны төвийн Эдийн засгийн багийн судлаачид гүйцэтгэв.

СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Судалгааны явцад дараахь улс орнуудын ашигт малтмалын хуулиудыг харьцуулан судалсан болно. Үүнд:

- АНУ-ын “Үндэсний стратегийн болон хязгаарлагдмал нөөцтэй ашигт малтмалын үйлдвэрлэлийн тухай хууль”, 2012
- Беларусийн Газрын хэвлийн тухай хууль, 2008
- “БНХАУ-ын Ашигт малтмалын тухай хууль”, БНХАУ-ын 1994 оны Засгийн газрын 152-р тогтоолоор батлагдсан “БНХАУ-ын Ашигт малтмалын хуулийг дагаж мөрдөх тухай журам
- Индонезийн “Бүгд Найрамдах Индонези улсын Ашигт малтмал, нүүрсний тухай хууль, 4/2009”, Индонези улсын Уул уурхайн салбар дахь тогтоол, шийдвэрийг хэрэгжүүлэх тухай журам,
- Казахстан улсын “Газрын хэвлий, газрын хэвлийг ашиглах тухай хууль”, Стратегийн ач холбогдол бүхий баялагтай газрууд болон ордуудын жагсаалтыг батлах тухай**, Засгийн газрын тогтоол,**
- Канад улсын “Уул уурхайн тухай акт”,
- ОХУ-ын “Газрын хэвлийн тухай хууль”, Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын үндсэн төрлүүдийн жагсаалт, Засгийн газрын тогтоол, 1996
- Энэтхэг улсын “Ашигт малтмалын тухай хууль”, “Газрын баялагийн тухай хууль” болон бусад холбогдох эрх зүйн

Судалгаанд дээрхи орнуудаас гадна хэд хэдэн орны хуулийг авч үзсэн боловч “стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын орд газар” гэсэн нарийвчилсан хуулийн тодорхойлолт төдийлөн олдоогүй тул нэр бүхий орнуудаар судалгааны хүрээг хязгаарлав. Судалгаанд авагдсан орнуудын стратегийн ашигт малтмалын ордын тодорхойлолт, зарим орнуудын ашигт малтмалын төрөл зүйлийн ангилалыг судалгаагаар харуулав. /Хүснэгт үзнэ үү./

“Стратегийн Шинжтэй Орд” гэдэг нь тухайн улсын эрдэс баялгийн хөгжлийн бодлого, урт хугацааны төлөвлөгөөнд хамрагдсан, хөгжлийн хэтийн төлөвлөгөөнийх нь зайлшгүй нэг хэсэг нь болж уялдсан, тухайн эзэн орны нутаг дэвсгэр дээрх орд юм гэсэн нийтлэг ойлголт байдаг.

Стратегийн болон онцлох шинж чанартай орд гэдгийг улс орон бүр өөр өөрөөр авч

үзэж болох боловч ихэвчлэн улсын мөнгөний бодлого, валют, үнэт металын нөөцийн бодлоготой уялдаатай тул нөөц ихтэй алтны үндсэн ордуудыг; эрчим хүчний эх үүсвэр болон гангийн болон химийн үйлдвэрлэлийн амин сvнс гэдэг үүднээсээ баялаг нөөцтэй коксжих чулуун нүүрсний ордуудыг; хүний амьдралд хамгийн түгээмэл хэрэглэгддэг, энэ чанарааараа эрэлтийн хувьд үнэмлэхүй давуу шинжтэй, баялаг арвин нөөцтэй суурь металлын ордуудыг стратегийн шинж чанартай гэсэн ангилалд хамааруулж байна.

Олон улсын хэмжээнд “Strategic mineral” буюу “Стратегийн ашигт малтмал” –ыг хэд хэдэн хүчин зүйлээр тодорхойлдог.

- Нэгдүгээрт, хөгжилтэй орнуудын хувьд цэргийн, аж үйлдвэрлэлийн эсхүл арилжааны зэрэг эдийн засгийн нэн чухал ач холбогдолыг нь харгалзан стратегийн ашигт малтмалын төрөл зүйлээ тогтоодог. Жишээ нь батлах хамгаалах, анагаах ухаан, харилцаа холбоо, зам тээвэр, эрчим хүч гэх мэтийн стратегийн салбаруудынхаа хэрэгцээг эхний ээлжинд харгалзан үздэг.
- Хоёрдугаарт, Үндэсний ашиг сонирхолыг хангахад зайлшгүй хэрэгцээтэй, ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын нөөцгүй улс орон бусад орноос импортлох шаардлагатай болдог бөгөөд энэ шалтгааны улмаас тухайн ашигт малтмалыг стратегийн ач холбогдолтой хэмээн үздэг байна. Тухайлбал, Америк, Япон, Европын зарим орнууд стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалаа бусад орноос худалдан авч байгаа бөгөөд дэлхийн зах зээлд тэдгээрийн хооронд өрсөлдөөн нэмэгдсээр байна.

Худалдаа арилжааны болон аюулгүй байдлын ашиг сонирхолын аль аль нь стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын нөөц болон хэрэгцээг бүрэн тодорхойлохгүй бөгөөд энэ нь үндэсний аюулгүй байдал зэрэг олон шалтгаантай холбоотой.

Монгол улсын хувьд Ашигт малтмалын тухай хуулийн 4.1.12-т ”Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын орд” гэж үндэсний аюулгүй байдал, улсын болон бүс нутгийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд нөлөөлөх хэмжээний, эсхүл жилд Монгол Улсын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 5 хувиас дээш хэмжээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байгаа буюу үйлдвэрлэх боломжтой ордыг” хэлнэ гэж тодорхойлсон байна.

Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмал, ордын талаархи тодорхойлолтууд, төрлүүд

Гадаадын улс орны хууль, эрх зүйн орчин	Тодорхойлолт	Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын төрөл
АНУ Үндэсний Стратегийн болон хязгаарлагдмал нөөцтэй ашигт малтмалын үйлдвэрлэлийн тухай хууль, 2012 “National Strategic and Critical Minerals Production Act of 2012”[1]	(1) “Стратегийн болон хязгаарлагдмал ашигт малтмал” гэдэгт дараах чухал ач холбогдол бүхий ашигт малтмалыг ойлгоно. Үүнд: (A) Үндэсний батлан хамгаалах болон үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалахад шаардлагатай ашигт малтмалууд, (B)Үндэсний эрчим хүчний дэд бүтэц, түүнд багтах дамжуулах хоолой, цэвэршүүлэх чадамж, Цахилгаан эрчим хүчний үүсгүүр болон дамжуулагч, сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлд шаардагдах ашигт малтмалууд, (C) Дотоодын аж үйлдвэрлэл, хөдөө аж ахуй, орон сууцны барилга барих, харилцаа холбоо, эрүүл мэнд, тээвэр дэд бүтцэд шаардагдах ашигт малтмалууд, (D) Үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал болон худалдааны тэнцвэрт байдлыг хангахад шаардагдах ашигт малтмалууд	Төрөл: -Цахилгаан/электрон: Хүнцэл /arsenic/, галий /gallium/, индий / indium/, sheet mice, платины бүлгийн ашигт малтмалууд /platinum group/, germanium, цагаан тугалга /tin/, мөнгө, газрын ховор элементүүд, теллур /tellurium/, ванади / vanadium/, -Тээвэр: Хөнгөн цагаан, сурьма /antimony/, графит /graphite/, платины бүлгийн ашигт малтмалууд /platinum group/, марганц, никель -Барилга байгууламж: Титан, хөнгөн цагаан, марганц, ванади -Эрчим хүч: Кобальт, литий, никель, газрын ховор элемент, vanadium, galium, indium, germanium, селен, мөнгө, теллур, barium, cesium, хөнгөн цагаан, молибден, платины төрлийн ашигт малтмал -Боловсруулах аж үйлдвэрлэл: Фтор, графит, Indium graphitem, магни, никель, сурьма, литий, хөнгөн цагаан, кобальт, manganese -Батлан хамгаалах/нисэх хүчний үйлдвэрлэл: Кобальт, никель, niobium, газрын ховор элемент, rhemiun, vanadium -Эмчилгээний болон Химийн: Хүнцэл агуулсан ашигт малтмал, барий, cesium, titanium, сурьма, фтор, магни, никель, rhenium, платины бүлгийн ашигт малтмал

Беларусь Газрын хэвлийн тухай хууль, 2008 Кодекс РБ О недрах от 14 июля 2008 г. № 406-З	Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмал – Бүгд Найрамдах Беларусь улсын нийгэм-эдийн засгийн хөгжил болон үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад онцгой ач холбогдол бүхий ашигт малтмалыг хэлнэ. /1.40/	Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын төрөл /22.1/: 1. шатамхай ашигт малтмалууд: • нефть, хийн конденсат; • байгалийн хий;\ • хүрэн нүүрс; • шатамхай занар; 2. хүдрийн ашигт малтмалууд: • төмрийн хүдэр, боксит, уран, титан, зэс,молибден, цирконий, тантал, ниобий, бериллий, литий; • ховор элементийн хүдэр (гадолиний, гольмий, диспрозий, европий, иттербий, лантан, лютеций, неодим, празеодим, прометий, самарий, тербий, тулий, церий, эрбий); • үнэт металл (алт, мөнгө, платин, палладий); 3. хүдрийн бус ашигт малтмалууд: • калийн давс; • үнэт болон хиймэл чулуу (алмаз, бадмараг, хосгүй хуван бүрэлдсэн зүйл); • маш цэвэр өөхөн чулуу болон уулын болор; • давсонит; • шохой, мергель, трепел, цементын үйлдвэрлэлд ашигладаг шавар. Хуулиар стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалд бусад ашигт малтмалыг оруулж болно. /22.2/
БНХАУ “БНХАУ-ын Ашигт малтмалын хуулийг дагаж мөрдөх тухай журам, 1994”, Засгийн газрын 152-р тогтоол “БНХАУ-ын Ашигт малтмалын тухай хууль, 1986” Rules For Implementation of the Mineral Resources Law of the People’s Republic of China Law of the People’s Republic of China on Mineral Resources, 1986	“БНХАУ-ын Ашигт малтмалын хуулийг дагаж мөрдөх тухай журам, 1994”-ын 6-р зүйлд зааснаар: “Ард түмний эдийн засагт чухал ач холбогдолтой олборлолт явуулах газар” гэж улсын бүтээн байгуулалтын төлөвлөгөөнд ороогүй ч гэсэн ард түмний эдийн засгийн хөгжлийн хэрэгцээг үндэслэн улсаас тогтоосон ашигт малтмалын их хэмжээний нөөцтэй, сайн чанартай, хамгаалалтанд авсан газрыг хэлнэ. Тайлбар: “Ард түмний эдийн засагт чухал ач холбогдолтой олборлолт явуулах газар” нь эдийн засгийн ач холбогдол өндөр эсвэл эдийн засгийн үр ашиг их, улсын эдийн засгийн бүтээн байгуулалтанд стратегийн чухал ач холбогдолтой олборлолт явуулах газар юм. “БНХАУ-ын Ашигт малтмалын тухай хууль, 1986”-ын 17-р зүйлд зааснаар: “Улсын төлөвлөгөөний дагуу олборлолт явуулах газар”, “Ард түмний эдийн засагт чухал ач холбогдолтой олборлолт явуулах газар”, болон “Улсаас хамгаалалтанд авч олборлохоор тогтоосон тусгай төрлийн ашигт малтмал”-ыг зөвхөн улсын төлөвлөгөөний дагуу олборлолт явуулах ба Засгийн газрын холбогдох яамны зөвшөөрөлгүйгээр аливаа байгууллага, хувь хүн олборлолт явуулахыг хориглоно.	“Улсаас хамгаалалтанд авч олборлохоор тогтоосон тусгай төрлийн ашигт малтмал” гэж ард түмний эдийн засгийн бүтээн байгуулалт, технологийн өндөр хөгжлийн хэрэгцээнд үндэслэн, мөн ашигт малтмалын үнэ цэнэ болон ховордсон байдалд үндэслэн засгийн газраас тогтоосон, улсын төлөвлөгөөний дагуу засгийн газрын холбогдох яамны зөвшөөрөлтэйгөөр олборлодог ашигт малтмалыг хэлнэ. “Улсаас хамгаалалтанд авч олборлохоор тогтоосон тусгай төрлийн ашигт малтмал”-ын төрөлд: 1. Газрын тос, байгалийн хий, метан /Coalbed Methane/, цацраг идэвхит ашигт малтмал 2. Алт 3. Вольфрам /tungsten/, тугалга /tin/, сурьма /antimony/, ионы газрын ховор ашигт малтмал /rare earth ionic mineral/ орно.

Индонези “Бүгд Найрамдах Индонези улсын Ашигт малтмал, нүүрсний тухай хууль, 4/2009” Индонези улсын уул уурхайн газрын тодорхойлолтын дагаж мөрдөх тухай журам, 2008 Mineral and Coal Mining Law of the Republic of Indonesia, Number 4 of 2009 Implementing Regulation on Mining Area Determination for Indonesia’s 2008	“Бүгд Найрамдах Индонези улсын Ашигт малтмал, нүүрсний тухай хууль, 4/2009”-ын 1-р зүйлд зааснаар: “Улсын нөөц газар” гэж үндэсний стратегийн ач холбогдолтой нөөц газартай олборлолт явуулах бүс газрыг хэлнэ. 27-р зүйлд зааснаар: 1. Бүгд Найрамдах Индонези улсын Төлөөлөгчдийн Танхимын зөвшөөрлийн дагуу, Засгийн газар үндэсний стратегийн ач холбогдол бүхий экосистем болон байгаль орчны тэнцвэртэй байдлыг хадгалах зорилгоор тусгай бүтээгдэхүүний нөөцтэй газрыг Улсын нөөц газар хэмээн тодорхойлно. Тайлбар: Үндэсний ач холбогдол бүхий улсын нөөц газрыг үндэсний эдийн засгийн өсөлт, үндэсний стратегийн эрчим хүч мөн аж үйлдвэрийн уян хатан чанар болон үндэсний өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэхэд ашиглана. 2. Бүгд Найрамдах Индонези улсын Төлөөлөгчдийн Танхимын зөвшөөрөл авснаар өмнөх 27-1-т заасан Улсын нөөц газарт тодорхойлсон тусгай төрлийн бүтээгдэхүүний олборлолт явуулахаар улсын нөөц газрын зарим хэсгийг ашиглаж болно. Индонези улсын уул уурхайн газрын тодорхойлолтын дагаж мөрдөх тухай журамд зааснаар: Улсын нөөц газарт тавигдах шалгуур: - Геологийн газрын зураг, мэдээлэлд суурилсан цацраг идэвхит ашигт малтмал, металл ашигт малтмал болон нүүрсний нөөцтэй чулуун гадаргаас бүрдэх - Геологийн газрын зураг болон мэдээлэлд суурилсан цацраг идэвхит ашигт малтмал, металл ашигт малтмал болон нүүрсний геологийн илэрцээс бүрдэх - Нүүрс болон ашигт малтмалын нөөцтэй байх - Уул уурхайн бүтээгдэхүүн хадгалан хамгаалах зорилготой байх - Бусад улстай хиллэсэн газар болон арлууд - Хамгаалалтанд авсан газар - Одоогийн хууль эрх зүйн зохицуулалтын дагуу дээд тал нь 2000 км кв-тай жижиг арал дээр байршилтай байх.	Тусгай төрлийн бүтээгдэхүүнд зэс, хар тугалга /lead/, алт, төмөр, никель, хөнгөн цагааны хүдэр /bauxite/, нүүрс орно.

Судалгааны эмхтгэл, XIV боть

Казахстан Газрын хэвлий, газрын хэвлийг ашиглах тухай хууль, 2012 Стратегийн ач холбогдол бүхий баялагтай газрууд болон ордуудын жагсаалтыг батлах тухай, Засгийн газрын тогтоол, 2011 Закон РК от 13.01.12 г. № 542-IV “О недрах и недропользо-вании” Постановление Правительства РК от 4.10.2011 года № 1137 “Об утверждении перечня участков недр, месторождений, имеющих стратегическое значение”	Стратегийн ач холбогдол бүхий баялагтай газрууд болон ордууд – Бүгд Найрамдах Казахстан улсын Засгийн газраас баталсан жагсаалтад хамрагдсан, Бүгд Найрамдах Казахстан улсын тогтвортой хөгжилийг хангахад нийгэм-эдийн засгийн ач холбогдол бүхий баялагтай газар болон ордуудыг хэлнэ. /1.85/ Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмал – Бүгд Найрамдах Казахстан улсын тогтвортой хөгжлийг хангахад стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалыг хэлнэ. /1.86/	Хуулийн 1.85 заасны дагуу Стратегийн ач холбогдол бүхий баялагтай газрууд болон ордуудын жагсаалтыг Казахстаны Засгийн газар батлана. Жагсалтаар нийт 361 орд батлагсан ба үүнд Кумдыколькийн алмазны орд, 7 алтны орд, 50 гаруй ураны орд, 40 гаруй нүүрс ус төрөгчийн орд болон 150 орчим газрын гүнийн цэвэр устай газрууд багтсан байна.
Канад Уул уурхайн тухай акт, 1990 Mining Act, 1990	Уул уурхайн тухай акт, 1990-ын 1-р зүйлд зааснаар: “Чухал ач холбогдолтой ашигт малтмалын газар” гэж шохойн чулуу /limestone/, гантиг /marble/, шавар /clay/, сэвх чулуу /marl/, хүлэр /peat/ болон барилгын чулуу /building stone/ зэргээс бусад төрлийн ашигт малтмалын хуримтлал илэрсэн, байгалийн байдлаараа байгаа, уул уурхайн олборлолт хийн хөгжүүлж ашиглах боломжтой ашигт малтмалын судал, хүдрийн давхарга болон орд газрыг хэлнэ.	“Чухал ач холбогдолтой ашигт малтмалын газар” гэж шохойн чулуу /limestone/, гантиг /marble/, шавар /clay/, сэвх чулуу /marl/, хүлэр /peat/ болон барилгын чулуу /building stone/ зэргээс бусад төрлийн ашигт малтмал
Орос Газрын баялагийн тухай хууль, 1992 Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын үндсэн төрлүүдийн жагсаалт, Засгийн газрын тогтоол, 1996 Закон РФ от 21 февраля 1992 г. N 2395-1 “О недрах” Перечень основных видов стратегичес-кого минерального сырья (утв. распоряжением Правительства РФ от 16.01.1996 г. N 50-р)	Холбооны ач холбогдол бүхий баялагтай газар – улсын батлан хамгаалах болон аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор тусгай баялагтай газрыг хамааруулна. /2.1/	Холбооны ач холбогдол бүхий баялагтай газарт дараах газрууд хамаарна /2.1/: 1. уран, алмаз, маш цэвэр өөхөн чулуун түүхий эд, иттрийн төрлийн ховор газар, никел, кобальта, тантала, ниобия, бериллия, литий, платинийн төрлийн металлын орд болон илэрсэн газар; 2. ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт байгаа болон 2006 оны 1-р сарын 1-ээс эхлэн ашигт малтмалын улсын балансын баримтад үндэслэсэн дараах ашигт малмалууд: • 70 сая тонн-оос дээш нефтийн нөөц; • 50 тэрбум $м^3$-ээс дээш хийн нөөц; • 50 тонн-оос дээш алтны судлын нөөц; • 500 мянган тонн-оос дээш зэсний нөөц; ОХУ-ын Засгийн газрын тогтоолоор Эдийн засгийн хөгжлийн яамнаас боловсруулсан Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын үндсэн төрөлд дараах төрлийн ашигт малтмалуудыг хамруулсан байна: нефть, байгалийн хий, уран, марганец, хром, титан, боксит, зэс, никель, хар тугалга, молибден, вольфрам, цагаан тугалга, циркони, тантал, ниобий, кобальт, кандий, бериллий, сурьма, литий, германий, рений, иттрийн төрлийн ховор газар, алт, мөнгө, платиноид, алмаз, маш цэвэр өөхөн чулуун түүхий эд.

Энэтхэг Mines and Minerals (Development and Regulation) Act, 1957, -Mines Act, 1952 -National Mineral Policy	Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалд байлдааны зэр зэвсэгт ашиглагдах материалд шаардлагатай бүх ашигт малтмалын түүхий эд, материал, батлан хамгаалах аль нэг үйлдвэрлэлд зайлшгүй хэрэгцээтэй, хүрэлцээтэй байх, бэлэн байх ёстой тэдгээр ашигт малтмалыг хамааруулан ойлгоно.	Энэтхэгт хязгаарлагдмал байдаг, нийлүүлэлт багатай ашигт малтмалууд: Petroleum, petroleum products, sulphur, base metals, lead, zinc, copper, nickel,tin, mercury and platinum and mineralsindustrial diamonds, graphite,alkalis, potash, cryolite, selenium Дэлхийд чухал хэрэгцээтэй Энэтхэгийн нөөцүүд : Abundant, rich iron ores, ores of manganese, titanium, thorium, of the light alloy metals, aluminium, magnesium Дайны үед амин чухал хэрэгцээтэй метал болон ашигт малтмал: Aluminium, Nickel, Antimony, Petroleum, Coal, Platinum,Chromium, Potash, Columbium, Sulphur, Copper, Tantalum, Iron, Tin, Lead, Tungsten, Manganese, Uranium, Meroury, Vanadium, Molybdenum, Zinc, Mica Энэтхэг улсад хомсдолтой байгаа ашигт малтмалууд: Sulphur, Lead, Petroleum, Zinc, Mercury, Platinum, Nickel, Graphite, Tin, Ferro-Tungestan,

Жишээ болгон ОХУ-ын “ Газрын хэвлийн тухай” хууль болон ОХУ-ын Засгийн газрын 1996 оны 50-р тогтоолоор батлагдсан “Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын нэр төрлүүдийн жагсаалт”-ыг хавсаргав. /Хавсралт үзнэ үү/ ОХУ нь зах зээлийн эдийн засагт шилжээд удаагүй ч гэлээ байгалийн баялгийн арвин нөөцтэй том гүрний хувьд ашигт малтмалын салбарын эрх зүйн орчноо алсын хараатай зөв бүрдүүлсэн орны тоонд зүй ёсоор орно. Ялангуяа ОХУ-ын “Газрын хэвлийн тухай” хуулийг нарийвчлан судлах, Монгол улсын “Ашигт малтмалын тухай” хуулийн хүрээнд зохицуулагдаагүй олон асуудлуудыг шинээр зохицуулах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах шаардлага байна гэж үзэж байна.

- ОХУ-ын хувьд, “ Газрын хэвлийн тухай “хуулийн 12-р бүлэгт зааснаар, улсын хэмжээний ашигт малтмалын нөөцийг төрийн хяналтанд байлгах, үр ашигтай зохицуулах үүднээс Ашигт малтмалын нөөцийн улсын балансыг гаргаж байхаар заасан. Улсын нөөцийн баланс нь ашигт малтмалын нэр төрөл бүрээр /үйлдвэрлэлийн зориулалттай орд газар/ тухайн нөөцийн тоо хэмжээ, чанар, судлагдсан байдал, олборлолтийн хэмжээ, норматив алдагдал зэрэг мэдээллийг агуулах бөгөөд ашигт малтмалын нэр төрөл тус бүрээр хайгуул хийгдсэн, үйлдвэрлэл явуулсан, олборлолт хийгдсэн, үйлдвэрлэлийн хэрэгцээнд ашиглагдсан гэх мэтээр ангилан тогтмол баланс гаргаж байдаг байна. Ашигт малтмалын улсын нөөцийн балансыг ОХУ-ын Засгийн газрын эрх бүхий гүйцэтгэх засаглалын байгууллагууд ЗГ-аас тогтоосон журмын дагуу Улсын экспертизийн дүгнэлтээр баталгаажсан геологийн мэдээллийг үндэслэн гаргана. Улсын нөөцийн балансад ашигт малтмалын нөөцийг бүртгэх, бүртгэлээс хасахад мөн улсын экспертиз хийгдсэн геологийн болон тухайн орд газартай холбоотой албан ёсны бусад мэдээллийг үндэслэнэ.

- ОХУ-ын “Газрын хэвлийн тухай” хуулийн 13-р бүлэгт заасан бас нэг чухал асуудал бол орд газрын “Геологи-эдийн засгийн болон өртгийн үнэлгээ”-г зайлшгүй хийх тухай асуудал юм. Байгалийн баялгийг олборлох, хайгуул хийх, боловсруулахын тулд зайлшгүй байдлаар геологи, технологи, экологи, эдийн засгийн болон бусад тооцоо судалгааг иж бүрэн хийж байхаар хуульчилсан байна. Учир нь ашигт малтмалын ордын нөөцийг илрүүлж тогтоосны дараа үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглах шаардлага байна уу үгүй юу гэдэг

шийдвэрийг эдийн засаг, үндэсний аюулгүй байдал талаас нь геологи-эдийн засгийн тооцоо судалгаа, үнэлгээг үндэслэн гаргадаг. Үүний үр дүнд тухайн ордын нөөцийн хэмжээ, чанарыг тооцон ашиглалт явуулсанаар эдийн засгийн үр ашиг гарах эсэх, олборлолт хийх боломж, тээвэр, дэд бүтэц, боловсруулалтын зардал зэргийг тооцсон өртөгийн үнэлгээг гаргаж, татвар шингэсэн борлуулалтын үнийг бодитойгоор тооцон гаргадаг байна. Ашигт малтмалын геологи-эдийн засгийн тооцоо болон өртгийн үнэлгээ хийх аргачлалыг ОХУ-ын Засгийн газрын холбогдох байгууллага баталдаг. /Хууль үзнэ үү/

- ОХУ-ын Ашигт малтмалын нөөцийн ангилал

ОХУ-д тодорхой төрлийн ашигт малтмалын геологийн нөөцийн судлагдсан байдал, эдийн засгийн ашигт байдал, үйлдвэрлэлд оруулах боломж зэргийг харгалзан улсын экспертизийн гаргасан албан ёсны дүгнэлтийн дагуу геологийн болон холбогдох бусад мэдээлэлд суурилсан тооцоо судалгааг үндэслэн ашигт малтмалын ордын нөөцийн ангилалыг тогтооно. ОХУ-ын Засгийн газрын 1996 оны 01 сарын 16-ны өдрийн 50 тоот тогтоолоор “ Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын нэр төрлийн жагсаалт”-ыг баталсан. /хавсралт үзнэ үү/

- “Газрын хэвлийн тухай” хуулийн 15-р зүйлд зааснаар дараахь төрлийн ашигт малтмалыг нийтлэг тархалттай ашигт малтмалууд гэж үзнэ. Үүнд:

1. алевролиты, аргиллиты;
2. ангидрит;
3. битумы и битуминозные породы;
4. брекчии, конгломераты;
5. магматические и метаморфические породы;
6. галька, гравий, валуны;
7. гипс;
8. глины (кроме бентонитовых, палыгорскитовых, огнеупорных, кислотоупорных, каолина);
9. диатомит, трепел, опока;
10. доломиты;
11. известковый туф, гажа;
12. известняки;
13. кварцит (кроме динасового, флюсового, железистого, абразивного);
14. мел;
15. мергель;
16. облицовочные камни (кроме высокодекоративных);
17. пески (кроме формовочного, стекольного, абразивного, содержащего рудные минералы в промышленных концентрациях);
18. песчаники (кроме динасовых, флюсовых);
19. песчано-гравийные, гравийно-песчаные, валунно-гравийно-песчаные, валунно-глыбовые породы;
20. ракушка;
21. сапропель;
22. сланцы (кроме горючих);
23. суглинки;
24. торф.

- ОХУ -ын Засгийн газрын 1996 оны 50-р тогтоолоор батлагдсан жагсаалтын дагуу дараахь ашигт малтмалуудыг стратегийн ач холбогдолтой ашигт малтмал гэж үзнэ. Үүнд:

1) Нефть
2) Природный газ
3) Уран
4) Марганец

5) Хром
6) Титан
7) Бокситы
8) Медь
9) Никель
10) Свинец
11) Молибден
12) Вольфрам
13) Олово
14) Цирконий
15) Тантал
16) Ниобий
17) Кобальт
18) Скандий
19) Бериллий
20) Сурьма
21) Литий
22) Германий
23) Рений
24) Редкие земли иттриевой группы
25) Золото
26) Серебро
27) Платиноиды
28) Алмазы
29) Особо чистое кварцевое сырье

- Холбооны улсын Ашигт малтмалын нөөцийн фонд

ОХУ нь ирээдүйн хэрэглээгээ хангах, стратегийн болон ховордсон ашигт малтмалын нөөцийг бүрдүүлэх зорилгоор ашиглагдаагүй байгаа газрын хэвлий дэх байгалийн баялгийн нөөцөөрөө Холбооны Улсын нөөцийн фондыг бүрдүүлж байдаг. Нөөцийн фондод ордыг бүртгэх асуудлыг ОХУ-ын Засгийн газар шийдвэрлэнэ.

Холбооны улсын фондод орд газрыг бүртгэхдээ орд эзэмшигчийн өөрийн хөрөнгөөр хайгуул хийсэн эсэхээс хамааруулан хуульд заасан журмын дагуу бүртгэнэ. Мөн ордыг Холбооны улсын өмчид бүртгэхдээ геологийн болон холбогдох бусад мэдээллийг хуульд заасан журмын дагуу улсын мэдээллийн санд авна. Холбооны улсын нөөцийн бүртгэлд авсан орд газруудыг холбогдох хуулийн дагуу эргэлтэнд оруулах, ашиглах асуудлыг шийдвэрлэнэ. /Хуулийн 19-р зүйл/

Хавсралт.

Согласование технического проекта пользования недрами	ст. 7 Закона Российской Федерации «О недрах»
Согласование решений о предоставлении недр в пользование для целей строительства и эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых	ст. 10.1 Закона Российской Федерации «О недрах»
Согласование условий лицензий на пользование недрами	ст. 16 Закона Российской Федерации «О недрах»

Государственное нормативное регулирование вопросов безопасности работ, связанных с пользованием недрами, включая вопросы соблюдения всеми пользователями недр законодательства, утвержденных в установленном порядке стандартов (норм, правил) по охране недр, предупреждению и устранению вредного влияния горных работ на население, окружающую природную среду, здания и сооружения, проведение комплекса геологических, маркшейдерских и иных наблюдений	ст. 24, 38 Закона Российской Федерации «О недрах»
Выдача разрешений на застройку площадей залегания полезных ископаемых	ст. 25 Закона Российской Федерации «О недрах»
Подписание актов о ликвидации и консервации предприятий по добыче полезных ископаемых или подземного сооружения, не связанного с добычей полезных ископаемых, согласование порядка постановки запасов полезных ископаемых на государственный баланс и их списание с государственного баланса	ст. 26 Закона Российской Федерации «О недрах»
Государственное управление отношениями недропользования	ст. 36 Закона Российской Федерации «О недрах»
Государственный контроль за геологическим изучением, рациональным использованием и охраной недр	ст. 37 Закона Российской Федерации «О недрах»
Государственный надзор за безопасным ведением работ, связанных с пользованием недрами, включая вопросы обеспечения всеми пользователями недр законодательства, утвержденных в установленном порядке стандартов (норм, правил) по безопасному ведению работ, предупреждению и устранению их вредного влияния на население, окружающую природную среду, здания и сооружения, а также по охране недр	ст. 38 Закона Российской Федерации «О недрах»
Согласование разрешений на захоронение отходов и других материалов на континентальном шельфе	ст. 34 Федерального закона «О континентальном шельфе Российской Федерации»
Контроль за соблюдением установленного порядка представления государственной отчетности предприятиями, осуществляющими разведку месторождений полезных ископаемых и их добычу	Постановление Правительства Российской Федерации от 28.02.96 N 215
Согласование проектов округов горно - санитарной охраны	ст. 3 Положения об округах санитарной и горно - санитарной охраны лечебно - оздоровительных местностей и курортов федерального значения, утвержденного Постановлением Правительства Российской Федерации от 07.12.96 N 1425

Надзор за разработкой природных лечебных ресурсов, отнесенных к категории полезных ископаемых	ст. 22 Положения об округах санитарной и горно - санитарной охраны лечебно - оздоровительных местностей и курортов федерального значения, утвержденного Постановлением Правительства Российской Федерации от 07.12.96 N 1425
Государственный контроль за изучением, использованием и охраной подземных водных объектов, содержащих природные лечебные ресурсы	ст. 6 Положения об осуществлении государственного контроля за использованием и охраной водных объектов, утвержденного Постановлением Правительства Российской Федерации от 16.06.97 N 716
Государственный контроль за использованием и охраной водных объектов по вопросам соблюдения установленного законодательством порядка при использовании водных объектов и их дна для добычи полезных ископаемых, торфа, сапропеля; проведение буровых работ, строительства подземных сооружений, прокладки трубопроводов, буровзрывных и иных работ	ст. 7 Положения об осуществлении государственного контроля за использованием и охраной водных объектов, утвержденного Постановлением Правительства Российской Федерации от 16.06.97 N 716
Координация развития и функционирования подсистем мониторинга геологической среды, связанных с использованием ресурсов недр на предприятиях добывающих отраслей промышленности	Постановление Совета Министров - Правительства Российской Федерации от 24.11.93 N 1229
Подготовка заключений на градостроительную и проектную документацию	ст. 29 Гражданского кодекса Российской Федерации

(Footnotes)

[1] http://thomas.loc.gov/home/gpoxmlc112/h4402_eh.xml